

Het kwaad van de nieuwe taal

Vrijdag 30 januari 2004 was ik aanwezig bij twee debatten, 's middags in de Balie over het failliet van het begrip welzijn. 's Avonds bij het burgemeestersdebat in Amsterdam met de twee burgervaders van respectievelijk Rotterdam en Amsterdam, Opstelten en Cohen over de stad als laboratorium.

Opvallend aan de beide debatten was in elk geval: de vrijwel volstreekte afwezigheid van "gewone" mensen dwz al diegenen die geen NRC Handelsblad lezen, niet gestudeerd hebben en geen professional of ambtenaar zijn. Het zaaltje in de Balie was zelfs zo klein dat ook studenten die belangstelling hadden (en dat zouden er volgens één van de sprekers veel zijn) er niet in hadden gekund. Zo was het dus makkelijk praten voor degenen die zoals Gabriël van den Brink weinig positieve ontwikkelingen zagen in de welzijnshoek, er waren in elk geval geen jonge enthousiastelingen die zich met nieuw elan op een opleiding in die richting stortten om hem tegen te spreken.

Gabriël van den Brink, zijn naam en uitspraken liepen als een rode draad door de beide debatten. In het nummer van het tijdschrift voor de sociale sector van december had hij al gesteld dat de welzijnssector moet leren om *de taal van deze tijd* te gebruiken, niet die van gisteren. Tevens blijken we volgens hem vooral nieuwe pastores nodig te hebben, oftewel nieuwe moraalridders die alle verschoppelingen moeten voorhouden dat het leven nu eenmaal onrechtvaardig kan zijn en dat je niet alles op kan lossen.

Zelf lijkt hij zich meer en meer tot zo'n nieuwe moraalridder te ontwikkelen.

's Avonds werd dat nog eens bevestigd door de uitpraak van Cohen dat hij Gabriël van den Brink zo hoog had zitten. Ook Opstelten en de twee interviewers van de burgemeesters die ervoor waren om het debat een kans te geven maar de gelegenheid vooral aangrepen om een debat te frustreren, Sjoerd de Jong en Marcel Möring, citeerden voortdurend uit een rapport dat alweer door van den Brink voor het Rotterdamse stadsbestuur was opgesteld om te onderzoeken hoe "erg" het nu wel met de stad gesteld was.

Möring probeerde de burgemeesters nog een uitspraak te ontlokken hoe explosief het wel was in hun stad op een schaal van 1 tot 10, maar dankzij de genuanceerde Cohen kwam hij ondanks herhaald aandringen daarmee niet ver. Cohen probeerde nog even Möring op andere gedachten te brengen door het voorbeeld te noemen van de door een agent doodgeschoten Marokkaanse jongen en dat het daarbij uiteindelijk juist niet uit de hand was gelopen, wat makkelijk had gekund, maar in positief nieuws was Möring duidelijk niet geïnteresseerd.

Wat was de taal van deze tijd in de debatten, de taal die in elk geval volgens van den Brink zou moeten worden omarmd?

In Amsterdam viel herhaaldelijk de kreet OSM oftewel Ons Soort Mensen. Drie heren, waaronder Jos van der Lans bleken te wonen in een OSM wijk. Op zich hoeft dat nog geen probleem te zijn, dwz als je toegeeft dat je zelf in een wijk woont waar zich (zo op het oog) weinig problemen voordoen, maar schrikken wordt het als er zonder enige hapering of blozen zinnen worden uitgesproken als: bij autochtonen is er consensus over normen en waarden. En inderdaad deze zin werd dus uitgesproken door onze gevierde moraalridder met zijn nieuwe taal: Gabriël van den Brink.

Paul Schnabel wees er als gespreksleider nog wel fijntjes op dat dit soort uitspraken 10 jaar terug met boegeroep zou zijn ontvangen, maar degene die er keurig op wilde reageren en haar hand opstak kreeg die kans vervolgens niet.

Laten we de nieuwe taal eens onder de loupe nemen.

Wie zijn nu die autochtonen eigenlijk? En hoe onderscheiden autochtonen zich van allochtonen? Hun nationaliteit? Nee, want allochtonen zijn ook degenen met een andere dan n

Nederlandse herkomst hoewel ze Nederlander zijn.

Waar ze geboren zijn? Ook dat niet want een Marokkaanse jongen die in Nederland is geboren wordt wanneer hij betrapt wou worden op iets wat niet deugt in alle kranten marokkaans genoemd ook al is hij hier geboren en heeft hij de Nederlandse nationaliteit. De kleur dan?

Dan komen we behoorlijk in de richting, immers dat is iets dat je kunt zien, en de neiging bestaat helaas steeds sterker om mensen met een kleur eruit te pikken als “anders” dus allochtoon ,maar het heeft natuurlijk niets te maken met de vraag of je de Nederlandse nationaliteit hebt of hier al langer woont.

Overhoud je dus het criterium: vestiging. Hoelang woon je al in Nederland? En niet alleen jij maar ook je hele voorgeslacht. Mijn eigen voorgeslacht vestigde zich in de 17e eeuw in Nederland dus dan zou ik autochtoon zijn ondanks het feit dat ik persoonlijk niets te maken heb met de verdienste van mijn voorouders om zich in Holland te vestigen omdat ze elders werden vervolgd. Als we dat criterium omarmen zouden we systematisch moeten spreken van eerder en later gevestigden en dan moeten we meteen aangeven vanaf wanneer we tellen en wat we onder eerder of later verstaan. Het begrip nieuwkomers slaat immers ook nergens op want je kunt mensen geen nieuwkomers blijven noemen, er zijn altijd nieuwer-komers. Persoonlijk heb ik echter een voorkeur voor de term: aardbewoners, want dat zijn we en slechts voor zeer korte tijd, ook dat nog en dat we die zeer korte tijd besteden aan gestruikel over de meest onzinnige indelingen gebaseerd op het bestaan van een piepklein stukje land dat ooit op de zee is veroverd, is helemaal onzinnig. Dat zouden filosofen als van den Brink toch in elk geval moeten beseffen.

Helaas, de nieuwe taal hebben we te danken aan Norbert Elias die als joodse socioloog met zijn boek Gevestigden en buitenstaanders, iets heel anders in gang dacht te zetten dan een polarisatie tussen bevolkingsgroepen. Integendeel: hij trachtte ons niet lang na de tweede wereldoorlog duidelijk te maken hoe we dat soort polarisaties kunnen voorkomen door inzicht te krijgen in de processen die tot polarisaties en stratificatie leiden ook als het twee bevolkingsgroepen betreft van dezelfde klasse.

Kortom het begrip autochtoon slaat nergens op en moet van tafel liefst zo snel mogelijk om verdere misverstanden uit te sluiten.

Dan hoeven we namelijk ook niet meer in te gaan op de onzinnige vraag of autochtonen consensus hebben over normen en waarden. Als ik alleen al naar mijn eigen kinderen kijk en hun communicatiegedrag, al zappend en sms end met mij praten, drie dingen tegelijk doend en mij hoofdschuddend beziend als ik worstel met de techniek, dan weet ik niet of ik met hen in dezelfde wereld leef laat staan of ik consensus heb over normen en waarden.

Met de heer Donner minister van Justitie, die de rechtsstaat invult als een bruikbare dwz voor hem bruikbare rechtsorde, waarin je je totaal niet meer hoeft te bekommeren om de zo noodzakelijke klassieke rechtsbescherming van burgers tegen overheidsingrijpen en overheidsgeweld, heb ik in elk geval geen enkele consensus.

Als de (protestants) christelijke kerken die toch zo'n fundament vormen van onze samenleving, anders zou Balkenende niet aan de macht zijn, zich nog niet kunnen verenigen omdat ze oa van mening verschillen over de positie van de vrouw, kun je je toch ook afvragen of de zgn gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen in ons soort samenleving (OSS) eigenlijk wel zo breed gedragen wordt. En dan heb ik het nog niet over het glazen plafond en de ongelijke beloning. En zo kunnen we nog wel even doorgaan.

De enige echte relevantie van de nieuwe taal die fictieve en onwerkbare scheidslijnen creëert, niet alleen die tussen autochtonen en allochtonen maar bv ook die tussen criminelen en nette burgers die zich keurig aan de wet houden, is, om een “onder ons” gevoel te vestigen. De manier om zich veilig te voelen, van een elite die zichzelf het woord geeft na Pim Fortuyn, en

dat zijn steeds vaker alleen mannen, is, om verhalen te houden die fictieve dichotomieën in het leven roepen en houden.

Zo is ook de dichotomie: zachte aanpak, het zgn pampieren tov de harde en strenge aanpak (de enig juiste vind men tegenwoordig volgens de media) populair. In de werkelijkheid bestaat zo'n tegenstelling natuurlijk niet.

In mijn eigen onderzoek, waaronder een proefschrift uit 1981 heb ik laten zien dat beleidsverhalen nog niet gelijk te stellen zijn met verwerkelijking van die verhalen, maar ook officiële rechten, zoals het recht op bijstand, zijn niet gelijk te stellen met het verwerkelijken het verwezenlijken ervan.

Integendeel veelal is en was er sprake van discrepanties tussen theorie en praktijk.

In de zeventiger jaren is er in Utrecht aan de juridische faculteit zelfs een vak naar genoemd: RITEP, recht in theorie en praktijk. En in die zin is er tussen toen en nu in Nederland veel minder veranderd dan men uit het publieke discours zou opmaken. Immers ook nu verschilt het verhaal aanzienlijk van wat er feitelijk gebeurt.

Om dit te illustreren gaan we even terug naar het burgemeestersdebat. Beide burgemeesters waren het eens over het belang van actief burgerschap. Opstellen vond dat de overheid dat actief burgerschap zou moeten stimuleren, op zijn minst ondersteunen.

Wat gebeurt, die sector die daar bij van oudsher en uitstekend goed in is, het opbouwwerk, wordt in deze tijd voor de zoveelste keer slachtoffer van een bezuinigingsronde.

Een ander voorbeeld.

De dag na het burgemeestersdebat mocht ik aanwezig zijn bij een uitermate inspirerende bijeenkomst in Den Haag met 100 vrijwilligers, die zich enthousiast inzetten voor veiligheid en welzijn in hun buurten, waaronder opvallend veel Marokkaanse mannen en jongens. Op deze zo positieve bijeenkomst die straalde van actief burgerschap was geen politicus maar ook geen journalist aanwezig, immers alweer: positief nieuws daarin zijn we kennelijk niet geïnteresseerd en evenmin in een bijeenkomst van het "gewone" volk. Daarmee bedoel ik dus van mensen met niet zulke hoge opleidingen en zeker niet zoveel macht en invloed.

De nieuwe taal die bestaat uit het denken in en verwoorden van fictieve dichotomieën heeft bovendien als nadeel dat misstanden dwz echte misstanden buiten beeld blijven.

En met echte misstanden bedoel ik de misstanden die overheden, bestuurders, instanties, deskundigen veroorzaken door het systematisch achterstellen en verwaarlozen van hele gebieden, door mij eerder genoemd wijken onder druk, maar ook door het niet serieus nemen van mensen, door niet te luisteren, door teveel de eigen belangen centraal te stellen in plaats van het algemene belang, door verkokering maar ook door laksheid, door het gebrek aan het nemen van persoonlijke verantwoordelijkheid, door een systeem van afhouden en afschuiven. Over dit alles heb ik al veel geschreven, maar veranderen doet er weinig.

En dat is ook logisch want door die zaterdagmiddag niet aanwezig te zijn op een bijeenkomst waar de werkelijke problemen waar Marokkaanse maar ook Antillaanse en andere jongeren mee worstelen, aan de orde zijn, zoals het niet functioneren van voorzieningen vooral op tijden waarin daar het meeste behoefte aan bestaat, of het mislukken van stageplaatsen door systematische discriminatie, creëer je een afstand.

Die afstand is functioneel immers door die zelf gecreëerde afstand kunnen je blijven zeggen dat je niet begrijpt waar de problemen vandaan komen, je kunt mensen als Van den Brink inhuren die je dan vertellen hoe de wereld in elkaar steekt en dan kun je dus vervolgens met de bij media populaire verhalen aankomen over explosieve steden, criminele Marokkanen en de verscherping van de tegenstellingen tussen autochtonen die de normen en waarden kennen en allochtonen die arm zijn en niet willen integreren.

Je hoeft nooit meer naar jezelf te kijken, je kunt van het uitzicht blijven genieten op de 13^e verdieping van een flatgebouw, waar het souterrain onder water staat en waarvan de fundamente rot zijn.